

Türk Dil Kurumu Yayınları

IX. ULUSLARARASI TÜRK DİLİ
KURULTAYI
Bilge Tonyukuk Anısına
Ankara: 26-30 Eylül 2021
BİLDİRİLER

I. CİLT

Ankara, 2021

KİTAB-İ DEDE KORKUT UN BİBLİYOGRAFİ TARİHİ

*Naile ASKER**

Özet

Kitab-i Dede Korkut benzerine çok az raslanılan bir dünya eposudur. Oğuz tayfalarının tarihi salnamesi ve yaşam düzgüsüdür. Bu değerli abide bize ecdadımızın kahramanlık, yiğitlik, dostluk, sadaket gibi beşeri duygularını ve devletçilik, yönetim, savaş, günlük hayat alanındaki geleneklerini miras koymuştur. Abide bilim dünyasına belli olduğu günden bu yana hiçbir zaman aktüelliğini kaybetmemiş, dünya ve Türk halkları âlimlerinin araştırmalarında yeniden hayat kazanmıştır. *Kitab-i Dede Korkut* dili, tarihi, coğrafyası, eğitsel fikirleri, mifoloji yanları, taşıdığı beşeri değerleri vs. ile nadir dünya folklor örneği ve yazılı abidesidir.

Bu yazıda önce abidenin yayın ve bibliyografi tarihine bir bakış atılmıştır. Bir dünya incisi olan *Kitab-i Dede Korkut*'un H. F. Von Diez tarafından bilim dünyasına tanıtılmasının 200 yılına adanmış iki ciltlik *Kitabi-Dede Qorqud*. Bibliyografik gösterici. kitabının yazılma sürecindeki çalışma üslubumuzdan, bu alanda olan boşluklardan bahsedilmiştir.

Anahtar sözcükler: Kitab-i Dede Korkut, bibliyografi, Azerbaycan, kitap, makale, tez, yayın

Bibliography History of Monument of The Book of Dede Korkut

Abstract

The Book of Dede Korkut is an occasional world epos. It is the historical chronicle and the living norm of the Oghuz kin. This valuable monument has put human senses like courage, bravery, friendship, loyalty and habits in the area of statehood, management, fight and way of life inheritance of our ancestors to us. It has never lost its urgency since the day it was known

* Doç. Dr., AMİA Folklor Enstitüsü, qaracantali@live.com

to the science world, and always has earned a new life in the investigations of the scientists of world and Turkish people. The Book of Dede Korkut is occasional world folklore example and written monument with its language, history, geography, educational thoughts, mythological sides, human values.

This article is dealt with the publication and bibliography history of monument, The Book of Dede Korkut the pearl of world folklore and its introduction to science world by H. F. Von Diez that is dedicated to the 200 annual "Kitabi-Dede Qorqud. Bibliografik gösterici" (2 V) bibliography, difficulties that we confront and emptiness in the area.

Keywords: The Book of Dede Korkut, bibliography, Azerbaijan, book, article, thesis, publication

Türk edebiyatının en möhteşem abidelerinden biri olan *Kitab-i Dede Korkut* benzerine çok az rastlanılan bir dünya eposudur. Oğuz tayfalarının tarihi salnamesi ve yaşam düzgüsüdür. Bu değerli abide bize ecdadımızın kahramanlık, yiğitlik, dostluk, sadakat gibi beşeri duygularını ve devletçilik, yönetim, savaş, günlük hayat alanındaki geleneklerini miras koymuştur. Abide bilim dünyasına belli olduğu günden bu yana hiçbir zaman aktuallığını kaybetmemiş, dünya ve Türk halkları âlimlerinin araştırmalarında yeniden hayat kazanmıştır. *Kitab-i Dede Korkut* dili, tarihi, coğrafyası, eğitsel fikirleri, mifoloji yanları, taşıdığı beşeri değerleri vs. ile nadir dünya folklor örneği ve yazılı abidesidir.

Kitab-i Dede Korkut (Kitabi-Dedem Qorqud Ela Lisani-Taifeyi-Oğuzan - Oğuz Tayfalarının Dilinde Dedem Qorqudun Kitabı) hakkında, 200 yıl önce Alman diplomatı ve doğubilimcisi Heinrich Friedrich Von Diez (1751-1817) bilgi vermiş ve Tepegöz boyunu Almancaya çevirerek yayımlatmıştır (Dietz, 1815). Alman doğubilimci Theodor Nöldeke eseri Dresden nushası esasında yayına hazırlamak istemiştir. Vasili Bartold 1894-1904 yıllarında eserin dört boyunu Rusçaya çevirerek yayımlatmıştır (Bartold, 1894: 203-218; Bartold, 1899: 175-193; Bartold, 1990: 37-59; Bartold, 1904: 1-38). O, 1922 yılında dastanın tam çevirisini bitirmiştir. Bu çeviri Hemid Araslı ve Memmedhüseyn Tehmasb'in editörlüğünde 1950 yılında Bakü'de, 1962 yılında Moskova'da (Книга моего Деда Горкуда, 1962: 11-105) yayımlanmıştır.

Kitab-i Dede Korkut Türkiye'de ilk defa 1916 yılında Kilisli Müellim Rifat (*Kitabi-Dede Korkut ala lisan-ı taife-i oğuzan*, 1916), Azerbaycan'da ise 1939 yılında Hemid Araslı tarafından yayımlanmıştır (*Kitabi-Dede Qorqud*, 1939). Lakin Azerbaycan'da abidenin "araştırılması yolunda ilk yeşil ışığı Emin Abid (Ehmedov) yakmıştır" (Memmedli, 1999: 5). Emin Abid, yazdığı

mekalelerinde “Kitab-i Dede Korkut” abidesini Azerbaycan edebiyatının ilk yazılı eseri olarak nitelendirmiştir (Abid, 1929: 17). O, “Türk El Edebiyatının Başlangıcına Elmi Bir Bakış” adlı makalesinde (Abid, 1929) “Oğuzname”lerin yaranma tarihi, Dede Korkut’un şahsiyeti, “*Kitab-i Dede Korkut*”un yazıya alınma tarihi, abidenin tarihi coğrafyası vs. hakkında değerli araştırmalarından bahsetmiştir.

XX. yüzyılın 30. yıllarından başlayarak Azerbaycan’da *Kitab-i Dede Korkut* hakkında Henefi Zeynalı, Reşidbey Efendizade, Abdulla Şaiq, Atababa Musahanlı, Hikmet İsmayıl vs. edebiyatçılar da kapsamlı analizler yapmaya ve fikirler söylemeğe başlamış, bu mövzuda araştırmaları genişletmişler. 1930 yılında ilk defa olarak Sovyet Yazarlarının I. Umum İttifak Kurultayında Memmedkazım Elekberli *Kitab-i Dede Korkut* hakkında bildiri sunmuştur. Bildiride Dede Korkut bir bilge ağsakal gibi taktim edilmiş, abidenin dilinden ve kadim folklor geleneklerinin tarihinden bahsedilmiştir. Bildirinin metni *Революция и культура* dergisinde basılmıştır (Elekberli, 1934: 13-27).

Bundan sonra peş peşe Hemid Araslı, Mikayıl Refili, Ebdülezel Demirçizade, Mikayıl Rzaquluzade vs. yazarlar eserin ilk Avrupa, Türk ve Rus araştırmacıları, boyların yarandığı tarihi coğrafya, boyların içeriği, destanın âdet ve etnografisi, dili, oluştuğu dönem vs. hakkında geniş makaleler yayımlanmış, abidenin motifleri esasında yeni tiyatro, libretto ve başka edebî örnekler yazmaya başlamıştır. “Araştırmalar göstermekte ki, 1926 yılından 1950-1951 yılına kadar “Dede Korkut” eposunun araştırılması ve yayılması esasen birkaç yönde ele alınmıştır: süreli yayınlarda makaleler yayımlanıyor; bilimsel toplantılarda, yüksek ve orta okullarda bildiriler sunuluyor; edebiyat tarihi üzre program ve ders kitaplarında yer alıyor; epos tam şekilde 1939 yılında yayımlanıyor; onun boylarının süjesi esasında tiyatro, libretto ve hekayeler yazılıyor” (Memmedli, 1990: 80).

1951 yılında *Kitab-i Dede Korkut* Azerbaycan’da “Zakafkasya (Güney Kafkasya) halklarının kardeşliğine zıt olan eser feodalizm döneminden kalmış sanat örneği” (!) gibi yasaklanmıştır (Xalqımıza zidd olan kitab 1951). Bu yasağa Türkmenistan’da da ciddi şekilde uyulmuş, eserin öğrenilmesi ve araştırılması bir sürelik durdurulmuştur. Gergin mücadelelerden sonra *Kitab-i Dede Korkut* Azerbaycan’da 1957 yılında, Türkmenistan’da ise 1980 yılında yeniden bilim ve kültür devriyesine girmiştir.

1952 yılında İtalyan Türkologu Ettore Rossi Vatikan kütüphanesinde eserin yeni bir nüshasını bulup İtalyanca çevirisi ile birlikte yayımlanmıştır. E.Rossi *Kitab-i Dede Korkut*’un Vatikan nüshasını yayımlatırken yüz sayfadan daha fazla olan geniş ön söz yazmıştır. O, burada her boyu ayrıca dünya

edebiyatı ile kıyaslayarak analiz etmiş, aynı zamanda abidenin yayın tarihi ve bibliyografisi hakkında geniş bilgi vermiştir (Rossi, 2016: 10-18). Daha sonraki dönemlerde *Kitab-i Dede Korkut* bir sıra yabancı dillere çevrilmiş, Almanya'da, İngiltere'de, Yugoslavya'da, İran'da, Litvanya'da, Letonya'da, Estonya'da, Amerika Birleşmiş Devletleri'nde, Fransa'da, Hollanda'da, Brazilya'da, Japonya'da vs. ülkelerde basılmıştır.

20 Nisan 1997 tarihini Azerbaycan'da *Kitab-i Dede Korkut* abidesinin doğum günü gibi kutlamak mümkündür. Bugün Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı abidenin 1300 yıllığını kutlamak hakkında karar imzalamıştır. Bundan sonra, 1 Nisan 2000 yılından başlayan devlet programına UNESCO da katılarak abidenin jübilesinin dünya çapında kutlanmasına destek oldu. Jübile günlerinde *Kitab-i Dede Korkut* ile bağlı onlarla değerli eserler, monografiler yayımlandı. Ama *Kitab-i Dede Korkut* hakkında bibliyografik bilgi olmadan ilkin kaynaklardan istifade edilmesi zorlaşmaktaydı. *Kitab-i Dede Korkut* abidesinin yayınları ve araştırmaları arttıkça bu edebiyatların arayışı ve okunuşunu sağlamak için bibliyografik göstericilere büyük ihtiyaç oluşmaya başladı.

İlk böyle bibliyografik gösterici hazırlamak girişimi Bakü Devlet Üniversitesinden geldi. *Kitab-i Dede Korkut*'un 1300 illik jübilesine *Kitab-i Dede Korkut Destanının Bakü Devlet Üniversitesinde Tatkiki* adlı bibliyografik gösterici yayına hazırlandı. 500 tirajla 74 sayfa olarak hazırlanmış kitapta Bakü Devlet Üniversitesinin akademisyen heyetinin *Kitab-i Dede Korkut* hakkında yazdıkları eserlerin göstericileri yer almıştır. Hazırlanmış ilk bibliyografik gösterici olarak kitap kaynak rolünü üstlenmiş, toplam 229 kitap ve makalenin künyesine yer verilse de, bu alanda olan boşluğu kısmen doldurmuştur. Sonda dizin verilerek başlıklar, basım evleri, gazete ve dergilerin alfabe göstericisi gösterilmiştir (Bakü Devlet Üniversitesi ve “*Kitabi-Dede Qorqud*”, 1999).

Bundan başka, *Kitab-i Dede Korkut'un Bibliyografyası* adlı küçük bir kitap 1999 yılında “*Kitab-i Dede Korkut*” – 1300” serisinden 56 sayfa hacminde yayınlanmıştır (*Kitabi-Dede Qorqud'un bibliyografyası*, 1999).

Kitab-i Dede Korkut'un 1300 illik jübilesine hazırlanmış *Kitab-i Dede Korkut Ansiklopedisi* (2 ciltte, Bakü, XXI-Yeni Neşrler Evi, 2000) 2000 yılında nefis dizaynla ışık yüzü gördü. Kitabın birinci cildi abidenin metninden, ikinci cild ise abide hakkında görkemli korkutşinaslar tarafından yazılmış bilgilerden oluşmaktadır. İkinci cildin sonunda yüz sayfalık geniş bibliyografi Azerbaycan, Türk ve Türk halklarının dillerinde, aynı zamanda Rus, Alman, İngiliz, İtalyan, Fransız, Fars ve diğer yabancı dillerinde olan materyalleri kapsamaktadır. Büyük zahmet bahasına meydana gelmiş

bibliyografi ilk büyük *Kitab-i Dede Korkut* bibliyografisidir (Xelilov, 2000: 467-567). Bu bibliyografini hazırlayan A. Helilov daha sonra araştırmalarını daha da genişletmiştir. Bu araştırma *Kitab-i Dede Korkut* destanının 1300 yıllık jübilesi ile bağlı olarak 2000 yılında AMİA'nın Elyazmalar Enstitüsü tarafından *Kitab-i Dede Korkut'un Bibliyografyası* adı ile ayrıca kitap şeklinde yayınlanmıştır (*Kitabi-Dede Qorqud bibliografyası*, 2000).

Azerbaycan'da geleneksel bibliyografiler özel günler hakkında verilmiş devlet fermanlarının aslı ile başlar. Bu fermanların ve devlet resmilerinin bu hakta yapılmış sunum ve makaleleri yayımlanmış resmî süreli yayınların künyeleri ile devam eder. Bu gösterici de geleneğe sadık kalarak “*Kitab-i Dede Korkut*” – 1300”; Dede Korkut heykeli ve “Dede Korkut dünyası” tarihi-etnografik külliyesinin oluşturulması vs. hakkında verilmiş devlet fermanları ile başlar. Bu bibliyografiye yayımlandığı dönemi kapsayan *Kitab-i Dede Korkut* metninin yayınları ve onun hakkında mevcut olan materyaller yerleştirilmiştir. Bu gösterici de dillere göre ayrılmış ve her dil kendi içinde de yarım başlıklara bölünmüştür. Gösterici *Kitab-i Dede Korkut'un* Yayınları, *Kitab-i Dede Korkut* Hakkında ve *Kitab-i Dede Korkut* Bedii Edebiyatta adlı yarım başlıkları kapsar. Önde Azerbaycan Türkçesinde *Kitab-i Dede Korkut'un* elyazmalarının göstericisi yerleştirilmiştir. Her dilin kendi içinde materyaller yazarların yazdığı dilin alfabesi ile gruplaştırılmıştır. *Kitab-i Dede Korkut'un Bibliyografyası* geniş ve zengindir, lâkin bazı kusurlardan da hâli değildir. Örneğin, kaynakların numaralanmaması ve yazarların alfabe göstericisinin olmaması arama zamanı bazı zorluklara ve karışıklıklara neden olmaktadır. Bütün bunlara bakmayarak, bu bibliyografi 21 dilde kaynakları kapsadığına göre çok önemli bir topludur (*Kitabi-Dede Qorqud bibliografyası*, 2000).

Kitab-i Dede Korkut abidesinin de bibliyografisinin yer aldığı bir başka gösterici de *Azerbaycan Folkloru: Bibliyografik Gösterici* adlanan kaynak kitaptır. Kitap AMİA Merkezi Bilimsel Kütüphanesinde A. Aliyeva-Kengerli tarafından hazırlanmış ve 2011 yılında 484 sayfa hacminde yayınlanmıştır. Bu bibliyografik göstericinin esas özelliği bütün folklor türlerini kapsamasıdır. Kitap halkbilimciler ve aynı zamanda korkutşinaslar için değerli kaynaktır (*Azerbaycan folkloru: bibliografik gösterici*, 2011).

Dünya folklorunun incisi *Kitab-i Dede Korkut'un* Heinrich Friedrich Von Diez tarafından bilim dünyasına tanıtılmasının 200 yılına adanmış, 2017 yılında yayınlanmış *Kitabi-Dede Qorqud. Bibliografik gösterici* adlı kitabın hazırlanması bu alandaki boşlukları aradan kaldırmak, bütün bilgileri kendinde yansıtan, günümüzün taleplerine cevap veren, dolgun, geniş bir kaynak kitabının yaradılması amacı taşımaktaydı (Asker, 2017). Azerbaycan'da ve dünyada ilk defa böyle büyük ölçüde bir bibliyografik gösterici hazırlanmıştır.

Prof. Dr. Ramiz Asker`le beraber tarafımızdan iki cilt kitap olarak hazırlanmış bibliyografi 200 yıllık bir süreci kapsayarak bir döneme yekun vurmıştır.

Çok büyük coğrafyada, çeşitli ülkelerde ve dillerde, sayısız bilimsel yayınlarda ve yayın evlerinde basılmış kitap, monografi, tez, makale ve araştırmaları bir kaynaktan toplamak, korkutşinasların onlardan haberi olmasını ve yararlanmasını sağlamak için bu bibliyografini yazmak kararı aldık. Onun sayesinde dünyada “*Kitab-i Dede Korkut*” ile bağlı yapılan araştırmalar daha net bilinecek, *Kitab-i Dede Korkut*`un aliliyi, ihtişamı ve derinliği daha iyi anlaşılacak, Oğuz`un ve Türk`ün büyüklüğü ve azameti bir daha gözler önüne serilecekti. Bu amaçla elçatan yerli ve yabancı kütüphaneler ciddi şekilde araştırılmış, meslektaşlarımız ve dostlarımız bu işe yönlendirilmiş, mühüm olan ve olmayan menbe ve kaynaklar, gazete ve dergilerin içerik ve künyeleri taranmış, son derece büyük mevcut materyal elden geçirilmiş, o güne kadar hazırlanmış ufaklı büyüklü bütün katalog, kartoteka ve bibliyografiler, elektronik sayılar bir daha gözden geçirilmiştir. Bu iş için Türkiye`ye ve Kazakistan`a seferler edilmiştir.

Gergin emek sonucunda Azerbaycan, Türk, Özbek, Kazak, Kırgız, Türkmen, Uygur, Tatar, Başkurt, Gagauz, Karakalpak, Avar, Lezgi, Udi, Talış, Tat, Hınalık, Kürt, Rus, Ukrayna, Polonya (Leh), Sırp-Horvat, Montenegro (Karadağ), Eston, Letonya, Litvanya, Gürcü, Ermeni, Alman, İngiliz, Fransız, İtalyan, Macar, Hollanda, Yunan, Portekiz, Arap, Fars, İbrani, Çin, Hint, Japon ve Kore dillerinde (toplam 43 dilde) 8.142 (sekkiz bin yüz kırık iki) bibliyografik kaynak bir araya toplanmıştır. Bu kaynaklar başlangıçtan 2015 yılının 31 Aralık tarihine kadar olan dönemi kapsamaktadır.

Hacmin büyüklüğü yüzünden bibliyografiyi bir cilde sığdırmak mümkün olmamış, kaynakları tamamen yerleştirmek için ikinci cilde ihtiyac duyulmuştur. Azerbaycan, Özbek, Kazak, Türkmen, Kırgız, Uygur, Tatar, Başkurt, Gagauz ve Karakalpak dillerindeki (10 dil) kaynaklar I cilde, diğer dillerdekiler (33 dil, o kabilden Türkçe) II cilde salınmıştır. Ciltler arasında hacim bakımından kısmen denge kurmak için Azerbaycan Türkçesi ve Türkiye Türkçesinde olan eserler ayrı ciltlere koyulmuştur. Yazarların sayısı yüzlerle (Azerbaycan Türkçesi üzere 1.304, Türkiye Türkçesi üzere 759 yazar) ifade edildiği için yalnız bu iki dildeki kaynaklar için alfabe göstericisi (dizin) hazırlanmıştır. Bu zaman alfabe göstericisinin genelde ciltin sonunda verildiği de dikkate alınmıştır. Alfabe göstericisini yalnız yazarı olan eserler için hazırlanmış, serlevhası olan eserler metni için alfabe sırasına göre sıralanmıştır.

Kabul edilmiş kurallara uygun olarak yazarlar soyadları ve adlarının baş harfi ya da harfleri ile gösterilmiştir. Örneğin, Araslı H. = Hemid Araslı,

Dadaşzade M. A. = Memmed Arif Dadaşzade, Sertkaya O. F. = Osman Fikri Sertkaya. Yalnız Abdulla K. (Kamal Abdulla), Abdulla B. (Behlul Abdulla) ve Kamal R. (Rüstem Kamal) adlarının birbiri ile karıştırılmaması için birinci yazarın adı tam şekilde Kamal Abdulla gibi verilmiştir.

Bibliyografrafi ile bağılı bazı istatistik rakamlara bakalım. Kitabın Azerbaycan Türkçesinde yazarı olmayan yazılarla birlikte (bilgi seciyeli materyaller, kitap ve dergi adları vs.) 1304 yazarın (bunların arasında eserleri dilimize çevrilmiş, Bakü'de yapılmış bilimsel toplantılarda Azerbaycan Türkçesinde bildiri sunmuş ve ya dergilerde makale yayımlanmış bir kaç yabancı bilim adamı da mevcut) 5047 eseri toplanmıştır. Bunun 573'ü direk veya dolayısıyla *Kitab-i Dede Korkut* konusunda yazılmış kitap, kitabça, monografi, tez veya avtoreferat, 4474'ü ise makale, bildiri ve ya özettir.

Türkiye Türkçesindeki kaynaklar say itibarıyla ikinci yerde durmaktadır. Burada bize belli olan kaynakların sayısı 1.864'tür ki, bunun 461'i kitap ve monografi, 1.403'ü ise makedir. Rus dilinde bu rakam 123 ve 328'dir. Diğer dillerdeki rakamlar 1'den 141'e kadar değişiyor. İlginçtir ki, Oğuz olmayan Kazaklar *Kitab-i Dede Korkut* konusunda Oğuz olan Türkmenler'den daha çok araştırma yapmışlar. Onlar Kazak ve Rus dillerinde 200'den fazla araştırma çalışmaları yazmışlar.

Biz neden bibliyografisini konulara ve kaynakların yayın yılına göre bölmedik? Kabul olunmuş kurallara göre bibliyografik göstericiler hazırlandığı zaman konulara göre belirli bölümlere ayrılır. Her konu da kendi içinde kronoloji sırayla yayınlandığı yıllara göre bölünür. Bu daha anlaşılabilir ve ulaşılabilir olsa da, aslında arama zamanı yazarları sırayla bir yerde görmeğe mani olmakta ve karışıklık yaratmaktadır. Okuyucuya daha rahat hizmet etsin diye bibliyografisinin bir tek konuya ait olduğunu da dikkate alarak onu yarım konulara bölmeğe gerek görmedik. Kronoloji prensiple bölmek ise sayfalarda büyük boşluklar oluşturmakta ve bibliyografisinin hacimini lüzumsuz yere büyütmeğe idi. Bütün bunları göz önüne alarak bibliyografisini konulara ve yıllara göre bölmeği uygun görmedik.

Bibliyografisinin diğer bir özelliği buraya Avrupa dilleri ile beraber Yakın Doğu (Arap, Fars, İbrani), Uzak Doğu (Çin, Japon, Hint, Kore) dillerindeki eserlerin, hem de komşu Gürcü ve Ermeni dillerindeki kaynakların dahil edilmesidir. Kitabın başka bir özelliği de burada Azerbaycan'da yaşayan Avar, Lezgi, Udi, Taliş, Tat, Hınalık ve Kürtlerin dillerinde *Kitab-i Dede Korkut* ile bağılı eserlerin yansmasıdır.

İki ciltlik *Kitabi-Dede Qorqud. Bibliografik gösterici* kitabımızda *Kitab-i Dede Korkut*'un çok yönlü araştırma alanlarını tamamen kapsadığını

görmekteyiz. Burada abidenin araştırma tarihinden, araştırmacılarından, dilinden, edebiyat meselelerinden, edebiyatta ve güzelsanatlarda yansımından, abidede bahsi geçen adlardan, toponimlerden (yer adlarından), mitoloji yönlerinden, dünya doğubiliçiliğinde yerinden ve araştırmalarından, aile-günlük hayat, eğitsel meselelerden, Dede Korkut'un ve ayrı ayrı kahramanların kimliğinden, tarihi coğrafya ve devletçilik meselelerinden vs. bahs olunan kaynaklar yerleştirilmiştir.

Kaynaklar

Abid E. (1929). "Türk el edebiyatına baxış. "Oğuzname", *Dan ulduzu*. №5. 16-33.

Abid E. (1929). "Türk el edebiyatının başlanğıcına elmi bir baxış", *Dan ulduzu*. №8. 18-30.

Ağaqızı Z. (1999). "Qorqud severlere yeni töhfe". *Yeni Azərbaycan qez*, 23 iyun.

Asker R., Asker N. (2017). *Kitabi Dede Qorqud. Bibliografik göstereci. 2 cildde*. Bakı: BXQR.

Azərbaycan folkloru: bibliografik göstereci (2011) / tertib eden Eliyeva-Kengerli A. Bakı: Proqres,

Bakı Dövlət Universiteti ve "Kitabi-Dede Qorqud" (bibliografik göstereci). (1999) / hazırlayanlar Quliyeva Ş., Sadıqova S. Bakı: Bakı Universiteti neşriyyatı,

Dietz H.F. (1815). *Der Neuentdeckte oughusische Cyklop*. Halle und Berlin, 1-105.

Elekberli M. (1934). "Azərbaycan edebiyatı, I Ümumittifaq Şura Yazıçıları Qurultayında meruzesi", *Революция и культура*. №11-12. 13-27.

Kitabi-Dede Korkut ala lisan-ı taife-i oğuzan (1916) / hazırlayan Kilisli Muallim Rifat. İstanbul: Asari-İslamiye ve Milliye Tedqiq Encümeni.

Kitabi-Dede Qorqud (1939) / hazırlayan Arashlı H. Bakı: Azerneşr.

Kitabi-Dede Qorqud bibliografiyası (2000) / hazırlayan Xelilov A. Bakı: Örnek, *Kitabi-Dede Qorqud'un bibliografiyası* (1999) / hazırlayan Memmedov H. vb. Bakı: Maarif,

Memmedli H. (1990). "Dede Qorqud" abidesinin Azərbaycanda araşdırılması ve neşri tarixinden", *Ulduz*. №4. 78-81.

Memmedli H. (1999). "Kitab-Dede Qorqud" abidesinin bibliografiyasına aid bezi qeydler", Memmedli H. (Memmedov). *Dedem Qorqud gezen yerdi bu yerler*. Bakı, 223-224.

Rossi E. (2016). "Dede Qorqud kitabı" ile bağı araşdırmalar: "Kitabi-Dede Qorqud"la bağı aparılan araşdırmaların bibliografiyası. Bu araşdırmanın meqsedi ve serhedleri" // *Türk folkloru dünya alimlerinin gözü ile / çeviren Şehriyar Q*. Bakı: Elm ve tehsil, 10-18.

- Xalqımıza zidd olan kitab (1951). *Edebiyyat qezeti*. 17 iyul.
- Xelilov A. (1999). “Kitabi-Dede Qorqud” ve kitab medeniyyeti: kitabın neşri tarixinden” // *Orta esr elyazmaları ve Azərbaycan medeniyeti tarixi problemleri. “Kitabi-Dede Qorqud” – 1300*. VI elmi-nezeri konfransın materialları. Bakı: Örneк, 53-57.
- Xelilov A. (2000). “Kitabi-Dede Qorqud”un bibliografyası // *Kitabi-Dede Qorqud ensiklopediyası: 2 cildde*. C. II. Bakı, 467-567.
- Xelilov P. (2005). “Kitabi-Dede Qorqud”un bibliografyası”, *Yeni Azərbaycan qez*, 15 iyul.
- Бартольд В.В. (1894). “Китаби-Коркуд, I. Борьба богатыря с ангелом смерти”, *ЗВО, т. VIII, СПб.* 203-218.
- Бартольд В.В. (1899). “Китаби-Коркуд, II. Рассказ о Богач-хане, сыне Дерсе-хана”, *ЗВО, т. XI, СПб.* 175-193.
- Бартольд В.В. (1900). “Китаби-Коркуд, III. Рассказ о разграблении дома Салор-Казана”, *ЗВО, т. XII, СПб.* 37-59.
- Бартольд В.В. (1904). “Китаби-Коркуд, IV. Рассказ о Бамси Бейреке, сыне Кам-Бури”, *ЗВО, т. XV, СПб.* 1-38.
- Книга моего Деда Горкуда (1962), *Огузский героический эпос* / перевод В.В.Бартольда. Москва-Ленинград, 11-105.